

je tato zahájena výborem z Gaiových Institucí, sloužícím jednak jako všeobecný úvod do právníkové mluvy římské, jednak jako velmi vhodný prostředek — podle intence Sommrovy — ku zdokonalení znalosti latiny u absolventů poválečných středních škol. Jako centrum celé knihy je položena sbírka textů z Digest, uspořádaných podle systému ediktového, při čemž vyloučeny zvláště texty popisné a ilustrační, připojené již k původnímu vydání Heyrovského učebnice. Kniha pak je uzavřena indexem jednotlivých fragmentů a věcným rejstříkem vhodně přizpůsobeným k rychlé orientaci.

Zmínky zasluhuje konečně i věnování knihy profesoru J. Stupěckému, jehož obraz a význam je tu stručnými, ale výstižnými slovy podán jedním z jeho nej přednějších žáků. Dr. jur. Jos. Klíma.

Ferdinand Peroutka: Budování státu. Československá politika v letech 1918—1928. — Praha, Borový. Od říj. 1932. — Zatím seš. 1.—5. (str. 1—165); sešit (32 str.) po Kč 3.60. — Již delší dobu bylo známo, že Peroutka připravuje práci o první politické dekádě naší republiky, ale nebylo známo, jak tato práce asi naroste. Než již první sešity ukázaly, že rozvrh předčí očekávání proti dosavadním náčrtkům, na př. Chmelařovu (Šedivého) a p. a tomu také nasvědčuje forma již zvolil nakladatel: sešitové vydání, jež jistě přijde vhod vrstvám naší inteligence, která, ač nemajetnější, přece je nejhorlivější čtenářkou takovýchto děl. Protože celé dílo je rozvrženo asi na 50 sešitů, zavděčíme se snad čtenářům, jestliže postupně budeme upozorňovati na látku již vydanou.

Prvních pět sešitů je vlastně předmluvou: pojednává o konci oportunismu české politiky v Rakousku a prvním vzepjetí k aktivnímu odboji. Začíná se manifestem spisovatelů. S tohoto hlediska je vlastně předmluva Peroutkova kapitolou z historie domácího odboje. Po stránce právní je nejzajímavější, jak P. líčí vznik a složení Národního výboru, protože tato instituce pak byla vlastně také první normotvornou institucí v obnoveném státě. Téměř celý druhý sešit P. věnoval záhadě 14. října. Zde autor snaží se být co neobjektivnější, milosrdně zamlčuje výstřelky s té či oné strany a tuším, že správně hodnotí, že akce tohoto dne vypadla z rámce politiky Národního výboru, který se řídil zásadou, že den osvobození je »dies certus an, incertus quando«. Zato však dobře ukazuje na význam 14. října, že byl poslední zkouškou trpělivosti rakouského režimu a pak že zachránil pro budoucí stát drahoceenné hodnoty hospodářské, zvl. v zásobování.

Činnost Nár. výboru v posledních dnech Rakouska pojímá P. tak, že není mu třeba vytýkati váhavost, protože správně měřil svoje síly proti dohasínající vládní moci a dobře pochopil, že věci nebudou rozhodnuty doma, nýbrž za hranicemi. Jakýkoliv předčasný výpad byl by stál mnoho obětí lidských životů a výsledek by byl minimální, jestliže by dokonce nepoškodil. Je vskutku v tom něco, co v těchto chvílích připomínalo kutuzovský klid, třebaš zdánlivý. Stálé napomínání k opatrnosti a pak jistě určitý stupeň národní disciplíny, za jejíž výcvik vlastně vděčíme rakouské perzekuci, vyplatil se neocenitelně právě v 28. říjen.

Peroutka pokládá za rozhodující moment k prohlášení státní samostatnosti spontánní lidové pojetí noty Andrassyho, v níž se jednomyslně viděl uznání českých požadavků. Pro svůj názor má nepopíratelnou oporu v tom, jak vedoucí politikové (zvl. Rašín, Švehla) ještě dopoledne váhali s proklamací a jak čekali na kapitulaci Rakouska, kdežto širší veřejnost již tak rozuměla notě Andrassyově. Ovšem názory o tomto posledním impulsu se mohou podstatně různit. Bylo nepochybně stejně záslužné, když někteří politikové — a zase Rašín — dovedli v tisících exemplářích rozhodit text noty mezi lid a právě Rašín pochopil psychu davu a dovedl ho získat k jedinečné »nekrvavé« revoluci. P. podrobně rekonstruuje události tohoto pamětního dne a mezi jinými i také prohlášení samostatnosti a vydání t. zv. základního zákona. Pro historický detail sluší připomenout, že datovat jeho prohlášení až večerem 28. října je patrně trochu pozdní, protože jeho text

byl již — formou nad jiné slavnostní — prohlášen kolem 4. hod. odp. na Václavském náměstí. Také text zákona v Peroutkově podání neshoduje se přesně se zněním Rašínova konceptu.¹⁾ Peroutka — ač k tomu nijak vázán nebyl — se vypořádává s názory k různým textům tohoto důležitého zákona. Je proto v této kapitole jeho práce pro nás eminentně zajímavá. Hodnocení událostí v den 28. října i ve dny následující nepochybně nebude všemi čtenáři přijato stejně a souhlasně, ale tolik jistě nikdo Peroutkovi neupře, že se snaží býti co nejobjektivnější a vážít všechny události velmi pozorně a kriticky. Pokud jde o datování právní existence Československého státu, P. jako rozhodné datum stanoví 28. říjen. Podpírá to hlediskem zdravého rozumu, ač se stanoviska právníckého žádného sporu nemůže býti. Je to tedy pro nás opět jen další opora. Politik může míti pochybnosti, podobně jako asi nebude všude přijat Peroutkův názor o významu zásahů legií. Ale to na hodnotě díla Peroutkova nic neubírá, naopak je téměř příjemné, že se autor neskrývá se svou individualitou. Není pochyby, že již z těchto úvodních kapitol možno tušiti dílo v naší politicko-historické literatuře zcela ojedinělé. Ča.

Bertrand Russel: Výchova. Přeložil Jos. Hruša. Stran 231. — 80. — Časové otázky. — Svazek 15. — Orbis, Praha — 1932. — Také kniha Russelova zabývá se problémem výchovy. Zabývá se však spíše stránkou psychologickou a praktickou než filosofickou a metodickou. Jako všechna díla Russelova je i toto prosto vši vědecké ztrnulosti, má plno osobního kouzla, dovede mluvit k srdci a řešiti pedagogické problémy nejen s moudrou vážností, ale i živým citem. Proto také knihám Russelovým dostalo se toho, co tak mnoha jiným zůstalo odepřeno, dovedly zaujati i široké vrstvy a mohou tak skutečně plniti svůj krásný obrobný úkol. B. Russel je vynikajícím filosofem současné Ameriky. Uvedením jeho děl do naší literatury seznamujeme se s touto dosud u nás zanedbávanou tváří Ameriky. L.

George Santayana: Essaye o filosofii, náboženství a určení. Přeložil Jaroslav Šimsa. Otázky a názory, kniha LXIV. Stran 470 — 80 — Jan Laichter v Praze 1932. Cena 45 Kč. — Pročítáme-li duchaplné, často jemně ironické, ale vysoce básnické essaye Santayanovy, zdá se takřka nemožno, že by to bylo dílo profesora Harwardovy university. Jeho hluboké, abstraktní úvahy zdají se takřka neslučitelné s naší logickou, přísně eksaktní představou americké vědecké literatury, tak jak nám ji její vynikající representanti předkládají. Zdá se, že Santayana je zjevem nezvyklým i pro Ameriku, třeba že tam je původcem nového filosofického směru, kritického realismu. Jest antagonistou Russelovým i Deweyovým a ostatních amerických filosofů. Nemá jejich průzračnosti a čistoty, dokonce je proto ironisuje, ale nemá ani jejich těžkopádnosti, je to duch složitý, řekl bych skoro gotický. Snad projevuje se tu jeho španělský původ. Jeho essaye, i když jsou naplněny zcela osobním kouzlem autorovým, i když snad někdy budí dojem, že autor svou subjektivitou dal se unésti příliš daleko, jsou přes to samy o sobě plny vzácné krásy a myšlenkové originality. I když někdy nepřesvědčí, dovedou přece okouzlit. Zdá se, že Santayana je v první řadě básníkem, jde mu proto nejprve o vyjádření vlastního životního názoru, vlastního filosofického přesvědčení. Mnoho jeho názorů jistě vzniklo z odporu k současné skutečnosti i k oficiálním představám. Jejich polemický ráz není skrýván. Na druhé straně však právě básníková ruka dovedla zachytiti jemná vlákna hlubokých myšlenek a vtěliti je v dokonalou formu slovesnou. Dr. Lepař.

¹⁾ Srov. k tomu na př. moje »Vybr. prameny k práv. dějinám« str. 25—26, kde je porovnán tento koncept s textem Sb. zák. a nař. Peroutkův text je patrně čerpán z novin. Je dosti variantů, posledně na varianty v němčině poukázal právě zesnulý Dr. Epstein v novém vydání svých »Verfassungsgesetze«.